

RESEARCH ARTICLE

మానవత్వంతో కూడిన ఆనందం... డా॥ శంకరనారాయణ హాస్యావధానం

[A Joy with Humanism – Dr. SankaraNarayana’s
HASYAVADHANAM]

Dr. Kappaganthua Madhusudan

Principal, Sri Sadhana Degree College, MARKAPUR (AP)

ABSTRACT

‘అవధానం’ అనేది తెలుగు సాహిత్యానికి మాత్రమే దక్కిన అపూర్వమైన, అనితరసాధ్యమైన కళ. మానవ మేధస్సుగొప్పదా? యాంత్రిక, సాంకేతిక సామర్థ్యంగాప్పదా? అంటే-ఎంతగాపు శాస్త్రసాంకేతిక అద్భుతాలైనా మానవ మేధస్సు నుండి వుట్టినవేనని, మెదడుపని తీరును సాంకేతిక ఆధారాలతో కొలవలేమని నిరూపించడానికి సాహిత్యపరంగా దొరికే ఒక ఉపకరణం అవధానకళ. అస్తవ్యస్తంగా సాగే ఆలోచనల వాహినిని అదుపులోకి తీసుకొని, ఏకాగ్రతతో రమణీయ కవన ప్రవాహంగా, ఎలాకోరితే అలా విభిన్నరీతులతో ఉరకలెత్తే కవితాప్రవాహంగా అవధానకళ విశిష్టతను సంతరించుకుంది. వైద్యశాస్త్రం ఈ కళ ద్వారా జరిగే మెదడు అంతరంగిక క్రియను పరిశీలించేందుకు పరిశోధనలు చేసింది. సాంకేతికతకు కూడా అందని నాడీసంబంధమైన వైజ్ఞానిక పనితీరు పట్ల బెంగళూరు పరిశోధనాకేంద్రం ఆశ్చర్యం వ్యక్తం చేసింది. అంతటిగాపు అవధానకళతో తెలుగు నేలమీదనే మరిన్ని కొత్తరూపాలకు రూపుదిద్దుకున్నాయి. అలాంటి వాటిలో హాస్యావధానం ఒకటి. ఆంధ్రరాష్ట్రంలోని ప్రకాశంజిల్లా మార్కాపురం వాసి డా॥ టి. శంకరనారాయణ రూపరచిన ఈ కళ వందలాది ప్రదర్శనలతో దేశవిదేశాలలో జనసీరాజులాలండుకుంటోంది. కేవలం నవ్వుకోడానికేగాక విలువలను, సామాజిక ఐక్యతను, కుటుంబసంబంధాల పవిత్రతను, భారతదేశ సంస్కృతి, వైభవాలనుమరింత బలపరచే ఒక ధార్మిక యజ్ఞంగా సాగుతున్న హాస్యావధాన తీరుతెన్నులను వివరించేదే ఈ పరిశోధకవ్యాసం.

K. Madhusudan

“ఎక్కడ జూచినా గవులె, యెక్కడజూడ శతావధానులే యెక్కడజూడ నాశుకవులెక్కడజూడ బ్రంబంధ కర్తలే దిక్కరులంచు బేర్వడిన తిరుపతి వేంకటసూరులేగు నా పక్కలనెల్ల నీ కడుపు పండినదమ్మ, తెలుగు తేజమా !”

అన్నారు ప్రముఖ శతావధాని వేలూరి శివరామశాస్త్రి. తిరుపతివేంకటకవుల ప్రభతో అవధానవిద్య మహోన్నతంగా రాణించింది. వేలాది అవధాన పండితులతో తెలుగు సాహితీవనంసుసంపన్నమైంది. ప్రపంచంలో మరేభాషకూ లేని ప్రత్యేకత, గౌరవం ఆంధ్రభాష పొంద గలిగింది, నిలబెట్టుకోగలిగిందికూడా. తెలుగు కవిపండితులు నిర్వహించే అవధాన విద్యా ప్రదర్శనలలోని క్లిష్టతతో కూడిన మాధుర్యానికి, ధారాశుభ్రతతో సాగే కవనానికి, సద్య స్ఫూర్తికి, కవితాధోరణికి, ధారణకు తలపండిన మేధావులను సైతం దాసోహమన్నారు. అవధానకళ అభ్యాసంతో అలవడే విద్యనూ, భగవత్ప్రసాదలబ్ధమూ, తపస్సాధ్యమూ అంటూ చర్చోప

చర్చలు జరిగాయి. ఇంకా జరుగుతున్నాయి. వేధాధ్యయనం పరంగా యేర్పడిన ఈ అవధాన శబ్దం దాదాపు 13వ శతాబ్దం నుండి కవనవిద్యగా విస్తృతమైనట్లు కొలచెలమ మల్లినాథసూరిమొదలు, చరికొండ ధర్మన తదనంతర కవుల పరంపర సాహిత్యావధానాలు చేసినట్లు సాహిత్య చరిత్రను పరిశోధించిన అనేక మంది పెద్దలు తేల్చి చెప్పారు. శతావధానాలు, శతలేఖనావధానాలు, శతఘంటావధానాలు, అష్టభాషావధానాలు, అష్టావధానాలు, ఇలా విస్తృతమౌతూ 19వ శతాబ్దం అవధానవిద్యకు ఒక స్వర్ణయుగంగా భాసిల్లింది. పండిత, పామరులను సైతం అబ్బురపరచే ఈ కళ తెలుగుభాషలో శాఖోపశాఖలుగా అవధాన శబ్దంతో మలిన్ని ఉపవిద్యలు ఆవిర్భవించేందుకు దారులు తెరచింది. విమర్శకార్యోపసూయలైన డాక్టర్ దివాకర్ల వెంకటావధానిగారన్నట్లు...

“అసమానం బగు పాండితీ గలమ, సద్యస్ఫూర్తి, హాస్యక్తి వి

న్యూనం బాసుకవిత్వ సంపద, పురాణోక్తి ప్రబోధక్రియా
భ్యసనం బద్ధుత ధారణామహిమ అత్యావశ్యకంబుల్ సు
రసికుల్ మెచ్చ వధాన కార్యము సభారమ్మంబుగా జేయగన్”

అసమానమైన పాండిత్యము, తక్షణమే చమత్కారపూ
రితంగా స్పందించగల ప్రతిభ,

హృదయాహ్లాదమొనర్చగల హాస్య ప్రసంగ సమర్థత, నల్లేరు
ల బండిలా పద్యాన్ని పరుగెత్తించగల ఆశుకవనం, పురాణా
ది నానావిద్యలపైపట్టు, వీటికితోడు అద్భుతధారణాశక్తి
అవధానాలకు అనన్య సమర్థతను, దృఢత్వాన్ని ప్రతిష్ఠను
తెచ్చిపెట్టాయి. సరిగ్గా ఈ గుణాలనే అన్వయించు కుంటూ,
విస్తృతపరుస్తూ కొత్త అవధాన విద్యలు ప్రభవించాయి.
అలాంటి వాటిలో సాంకేతికంగా రూపొందించిన
నేత్రావధానం, అంగుష్ఠావధానం, ఖడ్గావధానం, గమనా
వధానం, భ్రూకళావధానం, అక్షరముష్టికావధానం, ఘం
టావధానం, పుష్పావధానం, వంటివి ప్రముఖమైనవి.

శాస్త్రసంబంధ విద్యలుకూడా అవధానకళను
ఆహ్వానించాయి. ఫలితంగాగణితావధానం, గణిత
అష్టావధానం, జ్యోతిషావధానం, వైద్య అష్టావధానం,
అక్షరగణితావధానం వంటివి ఆవిర్భవించాయి.
కళాసంబంధంగా నాట్యావధానం, సంగీతావధానం
లాంటివి; ఇక కేవల ధారణా సంబంధిగా, ధారణావధాన
ం ప్రభవించగా అవధానశబ్దంతో మరకొన్ని విద్యలు రూప
రచబడ్డాయి. నవ నాగరికతలో పరుగుల జీవనం గడుపు
తూ సహజత్వాన్ని ఆనందాన్ని ఆస్వాదనను కోల్పోతున్న జనా
వళికి జీవిత మాధుర్యాన్ని గుర్తుచేస్తూ, అంతరాంతరాల్లో
పేరుకుపోతున్న సహజ ఆనందాన్ని ఆహ్లాదాన్ని వెలికితీ
సి, మానవసంబంధాల్ని మెరుగుపరచి దృఢతరం
చేసే ప్రయత్నంలో మరొక వినుూత్వ ప్రక్రియ వెలసింది అ
దే - హాస్యావధానం.

“ వాక్, అంగాది వికార దర్శన జన్యా వికాసాఖ్యో హాసః”
అంటుంది రసగంగాధరమనే అలంకార శాస్త్రం. ప్రత్యేకమై
న ఆకారాలు, ఆలాపములు, చేష్టలు మొదలైన వానిని చూ
డటంద్వారా కలిగే మనోవికాసమే హాసమని ఆలంకారి
కుల నిర్వచనం. వాగ్వికారాల ద్వారాజనించే చిత్తవికార
రూపమైన వృత్తివిశేషంకూడా హాస్యంగా చేష్టబడు
తుంది. హృదయాహ్లాదమొనరించడం, హాస్యరస విశిష్టత.
వాక్సంబంధమైన ప్రజ్ఞతో ఆశుధారను లంగరించుకొని
సభాజనులను ఆశ్చర్యపరుస్తూ ఆనంద పరవశులను చేసే
ప్రక్రియగానూ రసపరమైన ఏకాగ్రత, సద్వస్థుల్ని, ఆశుధో
రణి అనే మూడులక్షణాల సమగ్రరూపంగానూ

ఏర్పడినకళ హాస్యావధానం.

నవ్వడం ఒకభోగం - నవ్వించడం ఒకయోగం-నవ్వకపో
వడం ఒకరోగం అన్నారు

విఖ్యాత హాస్యరచయిత జంధ్యాల.యాంత్రిక జీవన విధానం
లో మానసికశ్రమను తొలగించి,

సేదతీర్చి తిరిగి కార్యోన్ముఖులుగా చేయగలిగేది హాస్యమేక
దా. స్వయంగా కవి, అష్టావధానియైన తురుమెళ్ళ శంక
రనారాయణరావు సరిగ్గా ఈ ఉద్దేశంతోనే హాస్యావధాన
మనే సరి

కొత్తకళకు రూపమిచ్చారు. “చిత్తకారమ్ అవధానమ్” అం
టారు కాబట్టి సరిగ్గా ఈ సూత్రాన్ని

తన కళకు అన్వయించుకున్నారు. సాహిత్య అవధానాల్లో
కనుపించే ధారణను, పృచ్ఛకులసంఖ్యను తనకళలో తొల
గించారు. హాస్యావధానంలో ధార మాత్రమే ప్రధానం.

హాస్యావధాన స్పష్టగా, అపర తెనాలి రామకృష్ణునిగా లబ్ధప్రతి
ష్ఠులైన శంకరనారాయణ

స్వస్థలం ప్రకాశం జిల్లా, దొనకొండ మండలలోని మంగి
నపూడి గ్రామం. కళారంగంలోను, సాహితీరంగంలోను భిష
ణగల డాక్టర్ కన్నగంటిరాజమల్లాచారికి అనుంగు శిష్యులు.
ప్రతిభ,

వృత్తెత్తి, అభ్యాసాలతో మెరుగులు దిద్దుకున్న తనదైన జ
క్షణ దీప్తులను పత్రికాముఖంగా

ప్రసరింపజేస్తూ శంకరనారాయణ అవిత్రాంత కృషి చేస్తున్నా
రు. ప్రసిద్ధ శ్రీలక్ష్మీచెన్నకేశవస్వామి సన్నిధిలో గురువులే పుచ్చ
కులుగా వ్యవహరిస్తుండగా 1974లో మార్కాపురంలో అవ
ధానిగాఆరంగేట్రం చేసిన శంకరనారాయణ 15 పైగా
అష్టావధానాలు చేసి సాహిత్యంలోను,

ఆశుకవనంలోను తన ప్రజ్ఞను చాటి చెప్పారు. వ్యంగ్యంగా,
చమత్కారవంతంగా మాట్లాడడం

వీరికి బాల్యంనుండే అలవడిన సహజవిద్య. ఆశుధారను,
సమగ్ర విషయ ధారణను, తనదైన

చమత్కార సంభాషణ నిపుణతను జతకూర్చి హాస్యావధా
నంగా శంకరనారాయణ చేసినకళాసృష్టి నేటికి 400
లగా ప్రదర్శనలతో దేశవిదేశాలలో రసజ్ఞులను మంత్రము
గ్గులనుచేస్తోంది.

హాస్యావధాన విధి విధానాలు :-

ప్రక్రియ సృష్టికర్త శంకరనారాయణ ఈ అవధానానికి నియమ నిబంధనలు పెట్టలేదు.

ఆరోగ్యంగా, ఆనందంగా అందరూ కలిసి నవ్వుకోవడానికి నిబంధనలెందుకంటారాయన.

కాకుంటే ప్రక్రియాపరంగా ఒక విధానమంటూ ఉండాలిగా. . . . వాటిని ఈ విధంగా

రూపరచారు.

- ❖ వాగ్ధార, సద్యస్పూర్తి,చమత్కారనైపుణ్యం ప్రధానంగా సాగే ఈ కళలో ధారణతో పనిలేదు. అంటే సాహిత్యవధానాల్లో లాగా చివరన అప్పగించ నక్కరలేదు.
- ❖ సభాజనుల ఉత్సాహాన్ని బట్టి, ప్రదర్శనకు కేటాయించిన వేళనుబట్టి కనీసం 2 గంటల నుండి 3 గంటల నిడివి వరకు అవధానం సాగుతుంది. కనీసం సమయంగాని, గరిష్ట సమయంగాని నీర్దేశం కాదు.
- ❖ పృచ్ఛకులకు ఛందో, వ్యాకరణ, సాహిత్య శాస్త్రాల ప్రావీణ్యం అక్కరలేదు.
పృచ్ఛకుల సంఖ్యలో పరిమితిగాని,పృచ్ఛకాంక్షాల విషయమై నిర్దేశంగానీ లేవు.
- ❖ హాస్యానికి సంబంధించిన కళకావున స్వారస్యతగల ప్రశ్నలను సభాజనులు ఎవరైనా సంధించవచ్చు.
- ❖ కులమత వివాదాలు, అశ్లీల, అసభ్య భాషణలు ప్రశ్నలుగా పరిగణించబడవు.

ఇవీ హాస్యావధాన పంచసూత్రాలు. శృంగారాత్మకతగల ప్రశ్నలకుకూడా బూతు అర్థంగాని,

యేష్యా భావంగానీ, అశ్లీలతగానీ లేకుండా చమత్కార శోభితమైన విరుపుతో సమాధాన

పరచి నవ్వులు పూయించడం శంకరనారాయణ ప్రత్యేకత.

ఉదాహరణకు :-ఇల్లాలికి-ప్రియురాలికి భేదం చెబుతారా ? అంటూ సంధించినప్రశ్నకు-

ఇల్లాలు లాండ ఫోన్ లాంటిదని, ప్రియురాలు సెల్ఫోన్

లాంటిదని చెబుతూ సెల్ఫోన్లు

ఎప్పటికప్పుడు కొత్తమోడల్స్ వస్తాయని, పైగా లీఛార్జ్ చేయించాలని చమత్కరిస్తారు. సామాజిక వస్త్రవాలను అన్యయాత్మకంగా విరచి చెప్పడంవల్ల హాస్యరససిద్ధి కలిగించడంజరుగుతుంది. కొన్ని చోట్ల పదాల విరుపులు, కొన్ని చోట్ల భావాత్మక అన్వయాలు, మరికొన్ని

చోట్ల ప్రతీకల ప్రయోగాలు హాస్యావధానాల విజయాలకు నిహినాలుగా మలచు కుంటారు.

ఇది అంత తేలికైన పనికాదు. నవీన యాంత్రిక జీవనంలో మనిషి అనుభూతులను

మరచిపోయాడు. నిజమైన ఆనందానికి దూరమైనాడు. ఇప్పుడు ఆనందం ఇకీలింతకు

పరిమితమై కృతకమైపోయింది. అన్నిచోట్ల, అన్ని స్థానాల్లో, జనమందరినీ బ్రతుకు

పోరాటమే. అసంతృప్త గమనమే. జనాళికి స్వాంతన కలగాలంటే మనసారా నవ్వాలి. ఆనవ్వు

అనుభూతులనుండే పొంగి రావాలి. ఆంగిక అభినయా లద్వారా హాస్యాన్ని పండించడంగతంలో నాటకాల ద్వారా, ప్రస్తుతం చలన చిత్రాల ద్వారా మనం గమిస్తున్నే ఉన్నాం. నానారసస్థాయిలుగల జనబాహుళ్యాన్ని ఒకేసారి ఒకవ్వక్తి ఒకరసంవైపుకు మళ్ళించి కేవలం

ధన్యాత్మక సంభాషణచాతుర్యంతో రసాస్వాదనమగ్నులుగా చేయడం ఈకళను అవధానంగా

గుర్తించి గౌరవించడానికి ప్రధాన కారణంగా నిర్వచించవచ్చు.

ఆధునిక కళారంగాల్లో బలమైన భూమిక వహిస్తున్న చలనచిత్ర కళారంగమే

హాస్యావధాన ఆవిర్భావానికి ఊపిరులూదింది. డా॥ మాడుగుల నాగభణిశర్మ, డా॥గరికపాటి

నరసింహారావు వంటి ప్రముఖుల అవధానాలలో అప్రసృత ప్రశంస పృచ్ఛకులుగా సభనురసరంజితంచేస్తూ శంకరనారాయణ ఒక విలక్షణతకు తెరలేపారు. అవధానితో సమానంగా

ప్రేక్షకుల అభిమానాన్ని మన్ననలను చూరగొన్నారు. చలనచిత్రరంగంలో పేరెన్నికగల హాస్య

నటులు నిర్వహించిన అప్రస్తుత ప్రశంస కంటే శబ్ద, అర్థ, ధ్వని చమత్కారాలతో కూడిన

శంకరనారాయణ సంభాషణావిన్యాసం సాహిత్యవధాన సభలను సైతం హోరెత్తించాయి.

వేలాది సభాజనం ఎప్పటికప్పుడు పునరుత్తేజతులూతూ అవధాన పద్మ మాధుర్యాలను ఆస్వాదించడానికి కావల్సిన ఉత్సాహాన్ని సంసిద్ధతను సమకూర్చడంలో శంకరనారాయణ అప్రస్తుత ప్రశంస నిర్వహణది ప్రముఖమేకాదు, ప్రధానపాత్ర కూడా. ఈస్థూతితోనే కొత్త ఆలోచనయాపుతొడిగింది. బ్రహ్మానందం, తనికెళ్లభరణి, కోటకృషినివాసరావు, ఏ.వి.యస్, బాబుమోహన్ తదితర హాస్యనటుల చొరవతో 1997 డిసెంబర్ 31 వతేదిన తొలి

'హాస్యవధానం' ప్రదర్శితమైంది. విస్తృత ప్రదర్శనల విజయయాత్రకు భాగ్యనగరం తొలివేదికగా నిలచింది. నేలనాలుగు చెరగులా విశేషాదరణ పొందిన ఈకళ ఇప్పటికీ 400 లకు పైగా ప్రదర్శనలు పొందిందంటే శంకరనారాయణుని ప్రతిభాప్రావీణ్యాలను వేరుగా చెప్పనక్కరలేదు.

కవిత్వంతోపాటు వ్యంగ్యరచనలు, ప్రత్యేక వ్యాసాలు, వార్తాకథనాలు రాస్తూ తనదైన చమత్కార ధోరణితో పాఠకులను, సాహితీప్రియులను అలరిస్తున్న శంకరనారాయణ అగ్నిసంగీతం, చమక్కులు, మహర్షిశ, శంకరాలు, తీపిగుర్తులు, కనకదుర్గ శతకం వంటి 19 రచనలు వెలయించారు. పత్రికల్లో వీరు నిర్వహించిన పంచతంత్రం, తిరగమోత, ఫన్ గన్, వంటి అసంఖ్యాక శీర్షికలు తెలుగుపాఠకుల హృదయాలను అలరించాయి. వీరి రచనలు తెలుగుపాఠకులకంతోపాటు మహాకవి దాశరథి, జ్ఞానపీఠపురస్కార గ్రహీత డా॥ సి.నారాయణరెడ్డి తదితర ప్రముఖుల అభినందనలు పొందగలిగాయి.

పట్టుపడలకుండా నవనవోన్వేషంగా సాగుతున్న హాస్యవధాన ప్రదర్శనలకు, ప్రతిభ

కుమెచ్చి అంతర్జాతీయ విశ్వవిద్యాలయాలు రెండు గౌరవ డాక్టరేట్ పట్టాలు ప్రధానంచేయగా, కళావాచస్పతి, హాస్యబ్రహ్మ, నవ్వుల నవాబు, శబ్దవశంకర వంటి ముప్పైకి పైచిలుకు బిరుదుపురస్కారాలు శంకరనారాయణను వరించాయి. లిమ్కాబుక్ ఆఫ్ లికార్డులలో రెండు

లికార్డులు నెలకొల్పారు. రెండు స్వర్ణకంకణాలు, పతకాలు, రజితకీరీటం అందుకున్న ఈ హాస్యవధానిని కువైట్ లోని తెలుగు కళాసమితి దీనార్లతో అభిషేకించి సత్కరించింది. అమెరికా, ఇంగ్లండ్, ఆస్ట్రేలియా, దుబాయ్, సి

ంగపూర్లతోసహా వివిధదేశాల తెలుగుసంఘాలు హాస్యవధాన సభలు పెట్టించి, శంకరనారాయణను నవ్వులయ్యుగవైతాళికునిగా,

విశ్వవిఖ్యాత హాస్య సార్వభౌమునిగా గౌరవించాయి. నిస్త్రాణంగా సాగుతున్న నవీన జీవనం హాస్యంకోసం, నిజమైన ఆనందంకోసం ఎంత అలమటిస్తోందో పసిగట్టిన శంకరనారాయణ ఒక కళాసృష్టి ద్వారా సమాజిక కొరత పూరించే పయత్నం చేసి సఫలీ

కృతులైనారు. జనజీవిత వెలుగులకై ప్రతిభావంతులు చూడాలన్న అనేక కోణాలకు తానొక ప్రేరణగా నిలచారు. డెబ్బైకి పైగా ప్రముఖ సంస్థలు గౌరవ పురస్కారాలతో శంకరనారాయణను సత్కరించాయి.

ఆశు హాస్యధారలో కొన్ని ఉదాహరణలు :- ప్రశ్నవేలువడిన వెంటనే తడుము

కోకుండా చెప్పడం ఒకయెత్తయితే దాన్ని హాస్యంలో ముంచెత్తడం మరొకయెత్తు.

❖ జనం బయటకొస్తే పోలీసుల్ని చూసి సాధాణంగా భయపడుతుంటారుకదా, మరిపోలీసులకు ఎవర్ని చూస్తే భయం - అనేది ప్రశ్న

= పోలీసులు ఇంటా బయట కూడా 'హోంమినిస్టర్'ని చూస్తే వణికిపోతారు అంటూ జవాబు.

❖ సీతారాములు, లక్ష్మీనారాయణులు, పార్వతీపరమేశ్వరులు,, ఇట్లాదంపతులు

పేర్లు ఆడవాళ్ళతో మొదలౌతాయికదా ' నలదమయంతు'ల విషయంలో

పేర్లు తిరగబడ్డాయెందుకు - ఇది ప్రశ్న

= మగాళ్ళకు వంటరావాలండీ, వంటవస్తేనే ప్రాధాన్యత. మీరు ముందు చెప్పిన పేర్లలో మగాళ్ళు ఎక్కడన్నా వంట చేసినట్లుండా... నలుడు వంటచేసాడుగా...

అదన్నమాట అసలు సంగతి అంటారు శంకరనారాయణ.

❖ మరొకచోట చమత్కరిస్తూ...

"మాతాత అదృష్టవంతుడు, ప్రశాంతంగా చనిపోయాడు" అని కాస్తంత

ఆగుతాడు - జనం అయోమయంగా. . . తర్వాతదే
ంటి అని ఆత్యతగా

చూస్తుండగానే, “ అతను నడిపిన ట్రైన్లోని ప్రయా
ణికుల్లాగా ఆర్తనాదాలు

చెయ్యకుండా పాపం నిద్రలోనే ప్రశాంతంగా వెళ్లి
పోయారు” అని

ముక్తాయింపు. అంటే తాతగారు ట్రైన్ నడుపుతూ
నిద్రపోయేవారన్నమాట.

సభపోరెత్తుతుంది.

❖ మరొక సందర్భంలో

“ఉద్యోగం పురుషలక్షణం అంటారుకదా, మరి స్త్రీలక్ష
ణం? ” ప్రశ్నిస్తే..

వెంటనే- తను అనుకున్నపని అనుకున్నట్టుగా చేయ
ించే యజమాన్యం స్త్రీలక్షణం అంటూ చమత్కరిస్తా
రు.

ఇలాంటి మాటలు అసంఖ్యాకంగా హాస్యావధానాల
లో పరిమళిస్తాయి. ప్రసంగ

ధోరణి, స్వరస్థాయి, పదాలవిరుపు, ఊనికలతో పాటు భాషా
వైదుష్యం, నానావిషయ పండితి

కలగలిసి కనుపించే హాస్యావధానంలో తెలుగుసాహిత్య విష
యాలు, ప్రాచీన కవిసమయాలు,

కావ్యగత హాస్యోక్తులు సందర్భానుసారంగా ప్రయోగితమ
ాతూ ఉంటాయి. మాటలద్వారానవులు పూయించడమే
గాక, మానవత్వాన్ని కూడా చిగురింపజేసే ప్రయత్నంలో
శంకర

నారాయణ చేస్తున్నక్కష్టి ప్రశంసనీయం. తెలుగుభాషామత
ల్లి ధరించిన అవధాన మాలలో హాస్యావధానం కూడా వసి
వాడని పుష్పరాజమే. ఉదాత్తత, అవసరతకలిగిన ఈ అద్భుత
కళను

మరింతమంది ఆవోశనపట్టి ‘హాస్యావధాన’ కళారంగా
న్ని సుసంపన్నం చేసుకుంటూ

కాపాడతారని ఆశిద్దాం.

ఉపయుక్త గ్రంథాలు

1. కావ్యలంకార సంగ్రహము -
శ్రీరామరాజభూషణుడు
(శ్రీసన్నిధానం వారి వాఖ్య)

2. అవధానవిద్య -
డా॥ సి.వి. సుబ్బన్న శతావధాని

3. అవధానవిద్య ఆరంభవికాసాలు -
డా॥ రాళ్లబండి కవితాప్రసాద్

4. ఆంధ్రము-అవధానప్రక్రియ -
డా॥ కంభంపాటి గోపాలకృష్ణమూర్తి

5. ప్రకాశంజిల్లాలో అవధానకళ -
డా॥ కష్టగంతుల మధుసూదన్

6. అవధానవిద్యా సర్వస్వము -
డా॥ రాపాక ఏకాంబరాచార్యులు

7. శ్రీరస్తు-హాస్యావధాని -
అభినందనసంచిక
కె.వి. రమణారెడ్డి

8. డా॥ శంకరనారాయణగారితో చర్చాగోష్టి.